

KRIMINALRETSKONFERENCEN I REYKJAVIK.

I dagene 20.—28. juni 1950 afholdtes i Reykjavik den 5. nordiske ekspertkonference indenfor kriminalretten. Delegerede var: fra Danmark professor *Stephan Hurwitz*, departementschef *Eivind Larsen*; fra Finland: professor *Bo Palmgren*; fra Island: højesteretspræsident *Þorður Eyólfsson*, højesteretsdommer *Jónatan Hallvarðsson*, departementschef *Gustav A. Jónasson*, højesteretssagfører *Sveinbjörn Jónsson*, professor *Armann Snævarr*, kriminaldommer *Valdimar Stefánsson*, højesteretsdommer *Arni Tryggvason*; fra Norge: sorenskriver *Ole F. Harbek*, politimester *Kr. Welhaven*; fra Sverige: dr. *Karl Schlyter*, professor *Ivar Strahl*.

Forhandlingssemnerne var bødestraffen samt skadeserstatning i forbindelse med straffesager. Udover forhandlingerne gennemførte de islandske værter med storslået gæstfrihed et omfattende arrangement til bedste for gæsterne omfattende modtagelse i præsidentresidensen Bessastad, rejser til nordlandet, Geysir, Gullfoss og Thingvellir m.v. I forbindelse med konferencen holdt professor *Stephan Hurwitz* efter indbydelse af universitetet i Reykjavik forelæsning i universitetets festsal om strafudmålingsprincipper.

Forhandlingerne åbnedes af justitsminister *Benedictsson*. Der vedtoges følgende resumé af forhandlingsresultaterne:

BØDER.

I. Dagbodssystemet.

Konferencen har vist betydelige meningsuligheder indenfor de nordiske lande. Ganske vist er alle enige om, at det må være principielt rigtigt, at bødestørrelser fastsættes under hensyntagen til vedkommendes betalingsevne, men der er ikke enighed om, hvorvidt disse bør medføre et dagbodsystem efter finsk-svensk mønster. Fra finsk og svensk side fremhæves, at dagbodsystemet ikke alene er rigtigt efter en teoretisk betragtning, men at det også i praksis fungerer så godt, at ingen sagkyndig vil gå ind for dets afskaffelse. Fra islandsk og norsk side stiller man sig derimod afvisende til dagbodsystemet, og fra dansk side anføres, at erfaringerne i praksis siden 1939 efter den almindelige opfattelse i juridiske kredse ikke har været tilfredsstillende under den nugældende haltende ordning, hvor dagbodsystemet kun gælder for straffelovens område, og at der ikke er nogen stemning for at udvide systemet til overtrædelser af særlovgivningen.

Det er under diskussionen blevet fremhævet, at der gør sig visse forskelligheder gældende med hensyn til systemets område og udformning i Finland og Sverige, således at man ikke uden videre kan sammenstille erfaringerne fra begge disse lande i alle enkeltheder. Det er endvidere fremhævet, at man ikke for stærkt må hæfte sig ved betegnelsen dagbodsystemet, idet man hverken i Sverige eller Finland

har villet lægge sig fast på den opfattelse, at bødebeløbets størrelse skulle stå i et bestemt forhold til dagsindtægten, eller hvad der kan undværes af dagsindtægten. Det vigtige fællesmærke for de to landes bødsystemer er kun, at hensynet til de økonomiske faktorer ved bødefastsættelsen i selve domskonklusionen klart udsøndres fra vurderingen af forseelsens grovhed. Fra de øvrige nordiske landes side mener man, at det, der herved tilstræbes, på tilstrækkelig måde kan opnås gennem det almindelige pengebødssystem, når det iagttages, at dommeren skal tage hensyn til de økonomiske forhold og skal lade denne hensyntagen fremgå af dommens præmisser. Man finder også, at en vurdering af lovovertrædelsens grovhed med tilstrækkelig klarhed kan fremgå af en samtidig med bøden fastsat forvandlingsstraf, der ikke bør stå i noget automatisk forhold til bødens størrelse.

Efter denne principielle meningsulighed anser konferencen det ikke for påkrævet ved en plenarforhandling at gå i enkeltheder med hensyn til udformningen af dagbodsystemet, men det henstilles til de svenske og finske delegater, at man gør de øvrige nordiske lande bekendt med de resultater, man ved interne overvejelser kommer til med hensyn til de enkelte diskussionspunkter indenfor dagbodsystemet, idet man med henblik på de videre overvejelser af bødestrafsystemet er særdeles interesseret i de videre finsk-svenske erfaringer og overvejelser.

II. Normerede bøder.

Der er enighed om, at et bødssystem, hvorved bøden sættes til et i loven bestemt multiplum af et vist beløb eller til en bestemt brøkdel deraf, såvidt muligt bør undgås med henblik på egentlig bødestraf, og i denne form forekommer systemet heller ikke i Norge og Finland. Det er dog fra svensk side fremhævet, at der under hensyn til de i svensk strafferet i almindelighed gældende regler om bødemaksimum kan være en vis trang til i specielle tilfælde at anvende en normeret bødestraf, omend der bør udvises megen tilbageholdenhed dermed.

For så vidt angår økonomiske sanktioner, der ikke har karakter af bødestraf, men som i realiteten nærmer sig dertil, således som forhøjede skattebeløb ved skattelovsovertrædelser og multiplum af konfiskationsværdier etc., er man også i princippet enige om, at smidigere regler kan være at foretrække, men man vil dog ikke ubetinget udtale sig imod forekomsten af bestemmelser som de gældende udenfor den egentlige strafferet.

Hvad angår spørgsmål om minimal- og maksimalsatser for pengebøder, er man i Danmark og Norge efter de foreliggende erfaringer ikke betænkelige ved at opretholde de i disse lande almindelige regler om fri bødeudmåling uden legale minimal- og maksimalsatser, hvorimod man i de øvrige lande vil være betænkelige ved som almindelig regel at stryge faste maksimalsatser. Herved bemærkes dog, at der i Finland ikke gælder noget maksimum for den enkelte dagbødes størrelse, hvilket efter finsk erfaring ikke giver anledning til betænkelighed.

II. Fuldbyrðelsen af bødestraf.

Der er enighed om, at det må betragtes som irrationelt, at en subsidiær straf bestemmes efter skalasystem i tilfælde, hvor der ved udmålingen af den principielle bødestraf som pengebøde tages hensyn til den skyldiges betalingsevne. Derimod kan et skalasystem forsvares ved afsoning af dagbøde, hvorved bemærkes, at der dog ikke her ubetinget bør være tale om en matematisk omsætning, jfr. den i svensk ret praktiserede faldende skala ved omsætning af større antal dagbøder.

Ved konferencen har man indgående beskæftiget sig med spørgsmålet om muligheden af nedsættelse af afsoningstilfældene ved bødestraf. Særlig interesse er fæstet ved de nye svenske erfaringer på dette område. Man er fra alle sider enige om at tillægge det stor kriminalpolitisk betydning, at så få bødestrafte som overhovedet muligt omsættes til frihedsstraf. Fra dansk og norsk side er oplyst, at afsoningsprocenten efter de her gældende regler er ringe ved flertallet af bødeforseelser, men stor ved bøder i berusersager. Man vil tage op til overvejelse i hvert af landene udenfor Sverige, hvorvidt man kan nå til lignende ringe afsoningsprocenter som i Sverige. Der er peget på muligheden af at nå til tilsvarende resultater uden indgribende lovændringer særlig gennem en hensigtsmæssig praksis fra anklagemyndighed og politi i retning af stor varsomhed med iværksættelse af soning, i første række når talen er om unge lovovertrædere. For de videre overvejsers skyld vil det være af betydning, om der i nær fremtid kan tilgå de øvrige nordiske lande yderligere materiale fra Sverige til belysning af, i hvilket omfang bøder efter den gældende svenske ordning faktisk erlægges, og konferencen udtaler ønske om, at man fra svensk side vil tilvejebringe sådant materiale.

IV. Anvendelsesområdet for bøder.

I betragtning af de foreliggende statistiske oplysninger, der viser overordentlig udstrakt anvendelse af bøder i alle de nordiske lande, dog i Norge og Island i væsentlig ringere omfang end i de øvrige lande, og i betragtning af den meget ulige fordeling af bødeforseelserne på forskellige arter af lovovertrædelser i de nordiske lande, har man fra alle sider anset det for meget ønskeligt, om en nærmere undersøgelse kunne finde sted på sammenlignende grundlag, særlig med henblik på spørgsmålet om, hvorvidt den nuværende omfattende bødeanvendelse kan indskrænkes. Man har her peget på muligheden af at erstatte bøde med politimæssig advarsel i videre omfang, end tilfældet er for tiden. Iøvrigt har opmærksomheden særlig været rettet på behandlingen af berusere («fyllerister») med bødestraf, der ofte har vist sig at være en uhensigtsmæssig behandlingsform. Man finder imidlertid, at dette spørgsmål må behandles mere indgående i sammenhæng med hele problemet om alkoholistbehandlingen. Det bemærkes herved, at man særlig fra svensk og norsk side har peget

på muligheden af i vidt omfang at erstatte bødeanvendelse overfor »fyllerister« med lægelige forholdsregler, derunder navnlig obligatorisk lægeundersøgelse af alle, der i beruset tilstand kommer i konflikt med politiforskrifter. Det vil her være af interesse at opnå nærmere kendskab til den i Island for nylig vedtagne lov om sådan obligatorisk lægeundersøgelse, en lov, der dog ikke er blevet gennemført i praksis.

V. Bødeforelæg.

Forholdene ligger noget forskelligt i de nordiske lande. I Finland og Island medvirker dommeren altid ved vedtagelse af bøder, og der gælder da ingen særlig maksimalbestemmelse for bødens størrelse. Denne ordning er man i og for sig tilfreds med, omend man kan tænke sig en udvikling, hvorved bødefastsættelsen med tiltaltes samtykke henlægges til anklagemyndighed eller politi. I Danmark, Norge og Sverige praktiseres et bødeforelæggelsessystem, hvor bøder kan fastsættes af anklagemyndigheden eller politiet med tiltaltes samtykke. I Norge gælder her intet maksimum, i Danmark et maksimum på 300 kr., i Sverige et maksimum med hensyn til dagbødernes antal, nemlig ikke over 20 dagbøder; for pengebøder over 100 kr. skal der i Sverige foregå en efterfølgende domstolskontrol. Det bemærkes herved, at forskellene mellem det finsk-islandske system og de øvrige landes ordninger udjævnes herved, at der med hensyn til de politimæssige afgørelser i et vist omfang stilles lignende krav til politiembedsmændens juridiske kvalifikationer som dem, der stilles til en dommer.

Man er fra alle sider enige om det praktisk hensigtsmæssige i, at bøder kan pålægges uden egentlig domstolsprøvelse, og i de lande, hvor der nu gælder maksimalbestemmelser, er man nærmest stemt for en ophævelse af disse efter norsk mønster, dog at man fra svensk side har betonet, at der bør være en maksimering af antallet af dagbøder. Man finder ikke, at de her omhandlede afgørelser bør være betinget af, at den skyldige er myndig i formueretlig henseende, dog at vedkommendes værge bør være enig i afgørelsen. Man finder ikke, at systemet bør være begrænset til tilfælde, hvor lovovertrædelsen er af en sådan art, at strafferammen kun omfatter bødestraf.

Man har i forbindelse med de her behandlede spørgsmål også drøftet, hvorvidt der bør indføres en ordning, hvorved den patrouillerende betjent på stedet kan afgøre mindre foreelser med en bødeerlæggelse indenfor visse snævre grænser. Der er ytret alvorlige politimæssige betænkeligheder ved en ordning af sådan art, men nogen enstemmig opfattelse af spørgsmålet har på det foreliggende grundlag ikke kunnet tilvejebringes.

VI. Bødeansvar uden skyld.

Det er fra alle sider indenfor konferencen udtalt, at man finder det hensigtsmæssigt og forsvarligt, at der i et vist omfang anvendes økonomiske sanktioner, der i lighed med den fra civilretten kendte er-

statning uden skyld kan finde anvendelse indenfor de strafferetlige sanktioners kreds, særlig med henblik på tilfælde, hvor erstatningsinstituttets præventive funktion ikke kan gøre sig gældende, da ingen individuel skade er sket. De sanktioner, der her er tale om, bør ikke betegnes som straf og bør fortrinsvis henvises til speciallovgivningen, og der bør ikke kunne knyttes nogen subsidiær fængselsstraf til dem. Ud fra det her angivne almindelige synspunkt er man enige om, at der ikke bør være nogen principiel hindring imod at pålægge juridiske personer bødeansvar eller imod, at der — hvor ganske særlige omstændigheder taler derfor — kan pålægges et bødemæssigt ansvar eller en bødehæftelse uden de individuelle skyldkrav, som i almindelighed stilles ved egentlig strafanvendelse.

VII. *Bøde contra frihedsstraf.*

Der er enighed om, at der næppe vil vindes synderligt ved en udvidelse af tilfælde, hvor alene bøder kan idømmes. Det afgørende er, at der er en *adgang* til at idømme bøder. Man er ikke særlig stemt for, at der i strafferammerne i al almindelighed skal rummes adgang til bødestraf, men foretrækker en generel regel om adgang til strafnedsættelse til lovens laveste straf, altså til den mindste bøde, når særlige omstændigheder i det enkelte tilfælde taler derfor, jfr. den danske straffelovs § 85 og det af den svenske strafflagberedning fremsatte forslag i betænkning af 1948. Hvad angår forhøjelse af bødemaksimum, er man i de lande, hvor maksimumregler nu gælder, stemt for en vis forhøjelse med henblik på at undgå frihedsstraf i tilfælde, der egner sig til en noget højere bødestraf end den, der efter de gældende regler kan idømmes.

VIII. *Betingede bødedomme.*

Der er enighed om, at der bør være adgang til at give betingede bødedomme, og det også i tilfælde, hvor bøde er den eneste for vedkommende overtrædelse hjemlede strafart. Erfaringerne fra Norge, Finland og Danmark, hvor dette allerede er gældende ret, tyder ikke på, at en sådan adgang, der dog i praksis sjældent anvendes, er svækkende for generalpræventionen.

IX. *Bøde plus frihedsstraf.*

Der er enighed om, at det er ønskeligt, at der tilvejebringes en bred basis for kombination af bøde og frihedsstraf, og at en sådan kombination bør kunne forekomme både i den form, at frihedsstraf idømmes betinget med tillægsstraf af ubetinget bøde, hvilken kombination allerede praktiseres i dansk ret, og således, at begge sanktioner idømmes ubetinget eller efter omstændighederne betinget. Spørgsmålet om subsidiær forvandlingsstraf for bøder idømt i kombination med betinget frihedsstraf giver anledning til tvivl, men må løses under hensyntagen til, om rationelle regler gennemføres med henblik på iværksættelse af forvandlingsstraf.

SKADESERSTATNING.

I. Forholdet mellem erstatnings- og strafansvar.

Man fremhæver, at spørgsmålet om erstatningsansvar vil kunne være afgørende ved lovgiverens overvejelser om, hvorvidt en vis adfærd skal kriminaliseres eller ej. Er forholdet derimod gjort strafbart, kan der næppe være tale om at substituere strafansvaret med erstatningsansvar. Men den pågældendes vilje og evne til at betale skadeserstatning til den forurettede vil kunne være af stor betydning ved spørgsmålet om sagens afgørelse ved betinget dom.

Ved strafudmålingen kan der ikke lægges vægt på selve det forhold, at den pågældende kan *dømmes* til erstatningsansvar, idet det må tages i betragtning, at den fastslåede skadeserstatningspligt som regel i praksis er illusorisk. Hvis der derimod i enkelte tilfælde virkelig er udsigt til, at en idømt skadeserstatning kan og vil blive *betalt*, kan man ikke forkaste muligheden af, at erstatningspligten bør indvirke på strafudmålingen, særlig hvor talen er om bødestraf, idet det i hvert fald i visse tilfælde vil være naturligt at se den samlede økonomiske sanktion i anledning af lovovertrædelsen som i nogen måde en enhed. Denne tanke er heller ikke fremmed for den nugældende strafferet, jfr. f. eks. parallellen i den danske straffelovs § 87. Spørgsmålet egner sig dog formentlig næppe til lovregulering. Man har gjort opmærksom på de i flere af de nordiske lande gældende regler om adgang til tiltalefrafald mod erstatning af skaden, navnlig ved små berigelsesforbrydelser; overfor de principielle betænkeligheder, der gør sig gældende med hensyn til en sådan praksis, må på den anden side henvises til hensynet til den skadelidte, idet man ikke helt kan se bort fra den stimulans til erstatningsbetaling, der ligger i, at lovovertræderen har en vis udsigt til at opnå straffrihed og strafnedsættelse ved godtgørelse af skaden.

II. Effektivisering af erstatningspligt i forbindelse med strafansvar.

To hovedsynspunkter gør sig gældende. Dels hensynet til at skaffe den forurettede effektiv erstatning, dels et strafpædagogisk hensyn, hvorved erstatningspligten udnyttes som et middel til hensigtsmæssig behandling af lovovertræderen. Man er klar over, at det førstnævnte hensyn i praksis kun i begrænset omfang spiller en rolle efter gældende ret, idet det er forholdsvis sjældent, at erstatningskrav i anledning af forbrydelser faktisk gennemføres. Man er enige om det vigtige i, at man i denne retning søger at gøre erstatningspligten mere effektiv og peger her særlig på, at der i videst muligt omfang gives den forurettede adgang til i forbindelse med straffeprocessen at varetage sine interesser, bl. a. derved, at anklagemyndigheden gennemfører disse interesser på forurettedes begæring og ved, at erstatningskravet fyldestgøres gennem de ved sagen indbragte konfiskationsværdier, således som tilfældet allerede er efter dansk, finsk, islandsk og norsk

ret. Det er den overvejende opfattelse, at denne regel i alle landene bør udvides til også at gælde bødeværdier. Derimod har man overvejende taget afstand fra, at der gives adgang til tilbageholdelse af løn for erstatningskrav, og det er ligeledes den overvejende opfattelse, at der ikke bør blive tale om idømmelse af et bøde- og bodsbeløb ex officio fra domstolene, d.v.s. i tilfælde, hvor den forurettede eller den, der er indtrådt i hans ret, ikke ønsker at gøre krav på skadeserstatning.

Hvad angår skadeserstatnings forbindelse med strafpædagogiske formål er man enige om, at det i mange tilfælde er hensigtsmæssigt, at der i forbindelse med betinget dom fastsættes vilkår om udredelse af skadeserstatning, og at disse vilkår i de enkelte tilfælde nærmere udformes af domstolene ved fastsættelse af bestemte terminer for erlæggelse af erstatningsafdrag, hvorved bemærkes, at denne ordning i høj grad beror på den effektivitet, hvormed et til den betingede dom knyttet tilsyn virker. Derimod er man mere betænkelig ved at anbefale en praksis, der knytter erstatningsbetaling som vilkår til prøveløsladelse efter udstået frihedsstraf, og man er ligeledes betænkelig med hensyn til at antage et system, hvorved skadeserstatning udredes af lønindtægter ved arbejde under frihedsstraf. I begge de nævnte henseender mener man, at der i praksis ikke kan regnes med beløb af større betydning til dækning af erstatningskrav, i hvert fald ikke, hvis der ikke under strafudståelsen udbetales fuld arbejdsløns, hvilket spørgsmål man ikke nærmere har kunnet gå ind på under hensyn til dets sammenhæng med vidererækkende spørgsmål indenfor straffuldbyrdelsen. Selv bortset fra den formentlig ringe praktiske betydning af et erstatningssystem knyttet til lønindtægten under straffuldbyrdelsen må man fremhæve, at et sådant system er egnet til at modvirke den arbejdsintensitet, som man af strafpædagogiske grunde ønsker fremmet som led i straffuldbyrdelsen.

De Forenede Nationer og kriminalistorganisationerne.

I Genève afholdtes den 16.—18. maj 1950 en konference om koordinering af de bestræbelser, der udfoldes af de internationale kriminalistorganisationer, derunder de nordiske kriminalistforeninger. Ved konferencen var følgende organisationer repræsenterede: 1. Association Internationale de Droit Pénal, 2. Associations Nordiques de Criminalistes, 3. Bureau International pour l'Unification de Droit Pénal, 4. Commission Internationale Pénale et Pénitentiaire, 5. Commission Internationale de Police Criminelle, 6. Howard League for Penal Reform, 7. Institut International de la Statistique, 8. Société Internationale de Criminologie, 9. Société de Législation Comparée, 10. Unión Internationale pour la Protection de l'Enfance. Blandt mødedeltagerne var professorerne *Donnedieu de Vabres*, *Bouzat*, *Graven*, *Thorsten Sellin*, *Cornil*, *di Tullio*, den engelske fængselsdirektør *Fox*, Miss *Margery Fry*, den franske dommer *Marc Ancel* og den belgiske